

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 10 april 1934 kl. 4 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående den praktiska utbildningen av maskinistelever.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 142, har herr *Lindberg* i Stockholm hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om undersökning av möjligheterna för beredande av lätnader för maskinistelever att erhålla den praktiska utbildning (verkstadspraktik), varom författningen talar.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat yttrande i anledning av motionen av *kommerskollegium*, som till sitt yttrande fogat utlåtanden som i frågan avgivits av *Sveriges redareförening*, *Svenska maskinbefälsförbundet* och *Sveriges varvsindustrieförening*.

I sitt yttrande erinrar *kommerskollegium* till en början om 1930 års navigationsskolesakkunnigas betänkande (Statens offentl. utr. 1930:32), i vilket nämnda sakkunniga framlagt förslag till vissa jämkningar beträffande fordringarna å fullgjord verkstadstjänst för erhållande av maskinistbrev av 2:a eller 3:e klass. De sakkunniga hade även övervägt, huruvida förhållandena kunde anses påkalla särskilda åtgärder från statsmakternas sida i syfte att förhjälpa till arbetsanställning av den art, varom här vore fråga. Något dylikt statsingripande hade de sakkunniga emellertid icke ansett oundgängligen erforderligt, då vid ett realiserande av de sakkunnigas nyss antydda förslag utbildningstillfällen inom den privata industrien under normala produktionsförhållanden syntes vara att påräkna i tillräcklig omfattning.

I utlåtande över navigationsskolesakkunnigas förslag hade *kommerskollegium* i anslutning till ett bland annat av maskinbefälsförbundet framställt förslag om åtgärders vidtagande från statsmakternas sida i syfte att förhjälpa till arbetsanställning, varom fråga vore, uttalat att innan en dylik fråga toges under slutligt övervägande i varje fall någon tids erfarenhet av de mera mångsidiga möjligheter till verkstadstjänstens förvärvande, som det föreliggande förslaget innebure, borde avvaktas.

Navigationsskolesakkunnigas förslag i berörda del hade ännu icke blivit annat än i viss del underkastat slutlig prövning. Emellertid föreläge för närvarande inom kollegium förslag till ändringar i gällande befälsförordning bland annat så vitt anginge de i motionen åberopade §§ 19—21. Förslaget i nu åsyftade delar anslöte sig i allt väsentligt till navigationsskolesakkunnigas förslag. Ifrågavarande inom kollegium utarbetade förslag komme inom den allra närmaste tiden att remitteras för yttrande till av saken berörda organisationer.

Vad anginge den genom motionen ånyo aktualiserade frågan om utnytt-

jande för maskinistutbildningen av vissa möjligheter, som flottans varv inne-slöte, borde framhållas, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 17 oktober 1933 i anledning av särskild framställning från maskinbefäls-förbundet anmanat varvscheferna vid örlogsvärven att söka i den utsträckning, som förhållandena ansåges medgiva, och utan kostnader för statsverket bereda därom sökande tillfälle till i framställningen angiven praktisk utbildning. Att emellertid möjligheter i sådant hänseende endast i synnerligen begränsad om-fattning kunde förväntas förekomma, syntes med erforderlig tydlighet framgå av särskilt yttrande i ärendet från marinförvaltningen.

Sedan kommerskollegium den 24 januari 1931 avgivit yttrande över naviga-tionsskolesakkunnigas betänkande hade otvivelaktigt såsom en följd av den ekonomiska depressionen de berörda svårigheterna för den praktiska tjänstens förvärvande i stort sett undergått en väsentlig skärpning. Att på grund därav särskilda åtgärder måste vidtagas utöver dem som kollegium i sitt nämnda yttrande antytt torde därför numera få anses såsom mycket antagligt. I fråga om den närmare innebörden av eventuellt erforderliga sådana åtgärder liksom rörande den lämpliga omfattningen därav vore emellertid kollegium icke berett att på ärendets nuvarande stadium över huvud taget göra något mera bestämt uttalande. Ett tillräckligt säkert bedömande av dessa spörsmål måste nämligen föregås av en ganska omfattande undersökning, vilken givetvis förutsatte erforderligt rådrum. Därtill komme angelägenheten av att tillräckligt fasta utgångspunkter stode till buds för undersökningen. Härutinnan måste sålunda ytterligare fordras att slutligt beslut föreläge med avseende å de ifrågasatta ändringarna av vissa paragrafer i befälsförordningen. Så snart efter förslag i sinom tid av kollegium slutlig reglering i sistberörda hänseende genomförts, syntes emellertid undersökningen böra komma till stånd.

Sveriges redareförening framhåller bland annat, att vid de undersökningar, som föreningen företagit i avseende å möjligheterna att bereda ynglingar, vilka hade för avsikt att välja sjömaskinistyrket, föreskriven praktik vid där-för lämpliga verkstäder, hade verkstäderna visserligen ställt sig förstående för saken men tillfölje deras under senare år reducerade verksamhet samt därmed följande omfattande arbetslöshet hade svårighet för dem uppstått att utom den ordinarie arbetarstammen bereda möjlighet för dessa ynglingar till lämplig sysselsättning. Det torde därför icke råda något tvivel om att åtgärder i syfte att åvägabringa ökade möjligheter för tillgodogörandet av ifrågavarande tjänst vore av behovet påkallade. Mot den av motionären antydda utvägen att ett visst antal platser varje år skulle reserveras vid varven i Karlskrona och Stock-holm för ifrågavarande maskinistelever syntes icke vara något att erinra under förutsättning likväl att eleven under tiden erhöle *verklig* praktisk utbildning och att tjänstgöringen icke enbart bleve en kvalifikation på papperet. Förening-en hade sålunda icke något att erinra mot den i motionen begärda undersök-ningen.

Svenska maskinbefälsförbundet framhåller till en början, att någon som helst brist på maskinbefäl under år 1933 icke förelegat annat än i rena undantagsfall, varför sådan brist icke kunde åberopas såsom skäl för att vidtaga åtgärder för bättre ordnande av maskinbefälets praktiska utbildning. Det föreläge dock risk för att det framdeles kunde uppstå dylik brist, därest ej den praktiska utbildningsfrågan snart ordnades. Det hade nämligen visat sig vara förenat med mycket stora svårigheter att erhålla den för maskinistbrev av 2:a klass erforderliga verkstadstjänsten och i den mån den kunnat fullgöras hade det

många gånger endast funnits möjlighet att arbeta någon månad då och då med ibland långa tids mellanrum, varvid tjänstetiden givetvis hållit sig vid minimigränsen. Det vore därför nödvändigt att ordnandet av den praktiska utbildningen av maskinbefälet icke lämnades helt åt det enskilda initiativet utan att statsmakterna vidtog åtgärder för att få denna sak någorlunda rationellt ordnad. Den av motionären anvisade utvägen att för detta ändamål bereda platser vid flottans varv och andra statens verkstäder borde i första hand komma i fråga. Men man borde även på något sätt lämna understöd till de privata verkstäderna, främst varven, för att bereda elevplatser vid dessa. Den bästa utbildningen torde utan tvivel kunna erhållas vid de privata skeppsvarven och då borde denna möjlighet i största möjliga utsträckning användas. Man kunde ju tänka sig att statliga bidrag i någon form lämnades till lämpliga verkstäder, som finge förbinda sig att mottaga elever och låta dessa fullgöra sin utbildning utan avbrott. Medel för sådant ändamål borde kunna tagas ur handels- och sjöfartsfonden. Vid utväljandet av dem, som skulle få komma i åtnjutande av sådan statsunderstödd utbildning, borde de lämnas företräde, som avlagt maskinistexamen av 2:a klass och således endast hade att fullgöra den felande verkstads- och eventuellt sjötjänsten för att erhålla sitt maskinistbrev, men understöd borde även kunna lämnas för personer, som gjorde sannolikt att de ämnade utbilda sig till maskinbefäl och som syntes vara lämpliga därtill.

Sveriges varvsindustri-förening anför, att beredandet av det antal praktikantplatser, som vore oundgängligen erforderliga för rekrytering av ingenjör- och sjömaskinistkåren i Sverige, under de senare årens depression med därav följande minskning av arbetarantalet, permitteringar etc. hade i hög grad försvårats. Det kunde icke undvikas att beredande av elevplatser i sin mån bidroge till ytterligare minskning av arbetarantalet, men hänsynen till kårernas rekrytering gjorde det till en bjudande nödvändighet att ett avsevärt antal elever varje år erhöle den för deras fortsatta utbildning erforderliga praktiken vid föreningens varv och verkstäder. Emellertid vore det tydligt att de verkstäder, som kunde sägas uppfylla författningens fordringar beträffande maskinistelevernas praktiska utbildning, åtminstone med nuvarande konjunkturner icke kunde mottaga ett mot både de tekniska läroanstalternas och navigations-skolornas behov svarande antal elever. Härtill komme att varven på grund av sina leveranser till utländska beställare måste tillmötesgå även dessas önskemål beträffande beredande av praktisk utbildning åt de män, som skulle sköta den av varven levererade materielen, vilket ytterligare belastade deras förmåga härutinnan.

Vid den första praktiska utbildningen för maskintekniken gällde det huvudsakligen inlärandet av verktygens hantering samt skötseln av enklare maskinella hjälpmedel. Detta torde kunna inläras minst lika bra vid de mindre mekaniska verkstäder, som finnes överallt i landet, även om de endast sysslade med reparationsarbeten eller t. o. m. vid en landssmedja. Föreningen ansåge därför, att även maskinisteleverna borde kunna få sin första praktik på detta sätt och att för de första nio månaderna andra verkstäder än sådana, där sjöångmaskiner byggdes, kunde godkännas. Härigenom skulle anspråken på varven och de större verkstäderna i motsvarande grad minskas, vilket i sin tur betydligt underlättade beredandet av platser för de mera framskridna elever, som vore i behov av specialutbildning för sjön. Den i motionen framhållna möjligheten att vid marinens och statens verkstäder bereda praktik åt eleverna

funne föreningen behjärtansvärd och tillstyrkte att mått och steg toges för att vid dessa verkstäder bereda platser för ett visst antal elever.

Utskottet. Av den ovan lämnade redogörelsen för de yttranden, som avgivits i anledning av den föreliggande motionen, framgår, att behov måste anses föreligga av särskilda åtgärder från statsmakternas sida i syfte att bereda personer, som utbildade sig till maskinbefäl å sjögående fartyg, utökade möjligheter att förvärva den verkstadspraktik, som enligt befälsförordningen den 29 mars 1912 fordras för utfående av behörighetsbevis såsom maskinist av 2:a eller 3:e klass. Utskottet ansluter sig därför till det i motionen framförda önskemålet om en undersökning angående åtgärder som i angivet syfte kunna vara möjliga och lämpliga.

På sätt kommerskollegium framhållit måste emellertid, innan en dylik undersökning kommer till stånd, full klarhet föreligga beträffande de för utfående av behörighetsbevis, varom här är fråga, grundläggande kraven på fullgjord verkstadspraktik. För närvarande pågående arbete med revision av befälsförordningen torde sålunda först böra slutföras. Då inom kommerskollegium förslag till ändringar i nämnda förordning redan föreligga utarbetade och inom den närmaste tiden komma att för yttrande remitteras till av saken berörda organisationer, torde dock någon större tidsutdräkt icke behöva väljas av nu påpekade förhållande.

I detta sammanhang vill utskottet fästa uppmärksamheten på vissa synpunkter, som av Sveriges varvsindustriförening framförts beträffande fordringarna på verkstadspraktik. Föreningen anser sålunda, att den första praktiska utbildningen för maskintekniken borde av maskinisteleverna få förvärfvas även vid mindre mekaniska verkstäder, även om dessa syssla endast med reparationsarbeten, eller t. o. m. vid en landssmedja, varigenom anspråken på elevplatser på varven och de större verkstäderna skulle i motsvarande grad minskas. Det må nämnas att även navigationsskolesakkunniga i sitt ännu icke slutligt prövade betänkande framlade liknande förslag, nämligen att den icke särskilt kvalificerade verkstadstjänsten skulle intill sammanlagt högst sex månader kunna ersättas av motsvarande tid tillbragt i arbete såsom smed, filare eller bänkarbetare i smedja eller såsom yrkesarbetare i kopparslageri. Givet är att dylika lättnader i fråga om kraven på verkstadstjänst skulle i hög grad underlätta för vederbörande att erhålla föreskriven verkstadspraktik. Då kommerskollegii ändringsförslag, i vad de avse här berörda förhållanden, enligt vad kollegium meddelat i allt väsentligt ansluta sig till navigationsskolesakkunnigas förslag, torde man ha anledning förvänta, att en lättnad i de svårigheter, som legat till grund för den nu föreliggande motionen, skall uppkomma även på denna väg.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning av möjligheterna för beredande av lättnader för maskinistelever att erhålla den praktiska utbildning (verkstadspraktik), som föreskrives i förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m.

Stockholm den 10 april 1934.

På utskottets vägnar:

OLOF ANDERSSON.

Närvarande: herrar *Andersson* i Malmö, *Larsson*, *Lindberg** i Stockholm, *Gustafsson* i Lekåsa, *Andersson* i Munkaljungby, *Arnemark*, *Ekman*, *Lind*, *von Seth** och *Andersson** i Falkenberg.

* Ej närvarande vid justeringen.
